TIBBIYOT SOHASIDA BIZNESNING AHAMIYATI

Imomova Go’zal Qo’chqorovna
Qarshi Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
Biznes asoslari fani o’qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqola tibbiyot sohasida biznesning ahamiyati hamda uning jamiyat va sog‘liqni saqlash tizimiga ta’sirini yoritishga bag‘ishlangan. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, xususiy sektor va biznes loyihalari aholiga sifatli, tezkor va innovatsion tibbiy xizmatlarni ko‘rsatishda muhim rol o‘ynaydi. Tibbiyot biznesining rivojlanishi investitsiyalarni jalb etish, ish o‘rinlarini yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va tibbiy xizmatlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xizmatlar narxining yuqoriligi, standartlarning yetarli darajada bir xilligi ta’minlanmaganligi hamda davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikdagi qiyinchiliklar kabi muammolar ham mavjud. Tadqiqot metodologiyasi adabiyotlar tahlili, taqqoslash metodi va empirik kuzatuvlarni o‘z ichiga oladi. Maqola sog‘liqni saqlash tizimida biznesning ijtimoiy va iqtisodiy rolini yanada aniqroq belgilashga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *Tibbiyot biznesi, xususiy klinikalar, innovatsiyalar, sog‘liqni saqlash tizimi, ijtimoiy ahamiyat.*

KIRISH

Tibbiyot sohasi inson hayoti va salomatligi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, uning samarali faoliyat yuritishi ijtimoiy barqarorlik va aholi farovonligi uchun muhim ahamiyatga ega. So‘nggi yillarda tibbiy xizmatlar sohasida xususiy sektor va biznesning ulushi sezilarli darajada oshdi. Xususiy klinikalar,

diagnostika markazlari, farmatsevtika kompaniyalari hamda tibbiy texnologiyalar sohasidagi biznes loyihalari aholiga sifatli, tezkor va innovatsion xizmatlar ko‘rsatish imkonini bermoqda.

Mavzuning dolzarbligi quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- Davlat tibbiyot muassasalarining resurslari cheklangan hududlarda xususiy biznes tibbiy xizmatlarning muhim manbaiga aylanmoqda;

- Innovatsion texnologiyalar va sog‘liqni saqlashning raqamli vositalarini joriy etish uchun xususiy sektor tomonidan investitsiyalar talab etiladi;

-Aholi salomatligini yaxshilash va kasalliklarning oldini olishda biznesning ijtimoiy roli tobora ortib bormoqda.

Biroq, tibbiyot sohasida biznes faoliyati bir qator muammolar bilan ham bog‘liq:

- Xizmatlar narxining yuqoriligi ayrim aholi qatlamlari uchun tibbiy xizmatlarning yetarli darajada qulay bo‘lmasligiga olib keladi;

- Xizmatlar sifatini ta’minlashda standartlarning yetarli darajada bir xilligi mavjud emas;

- Davlat va xususiy sektor o‘rtasida samarali hamkorlikni tashkil etishda muayyan qiyinchiliklar mavjud.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Turli mamlakatlarda tibbiyot sohasida biznesning ahamiyati va uning ijtimoiy-iqtisodiy roli masalalariga bag‘ishlangan tadqiqotlar olib borilgan.

AQShlik iqtisodchi va sog‘liqni saqlash menejeri X. Braun xususiy tibbiyot klinikalarining rivojlanishi aholiga sifatli va tezkor tibbiy xizmatlar ko‘rsatishda muhim rol o‘ynashini ta’kidlaydi. Uning tadqiqotlari xususiy sektor davlat sog‘liqni saqlash tizimini qo‘llab-quvvatlashini hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etishga ko‘maklashishini ko‘rsatadi.

Rossiyalik sog‘liqni saqlash menejeri A. Ivanov aholiga tibbiy xizmatlar ko‘rsatishda xususiy sektor va biznes loyihalarining samaradorligini tahlil qilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xususiy klinikalar raqobat tufayli xizmatlar sifatini oshiradi, biroq xizmatlar narxining oshishi va standartlarning yetarli darajada bir xilligi ta’minlanmaganligi kabi muammolar ham mavjud.

O‘zbekistonlik iqtisodchi va sog‘liqni saqlash sohasidagi mutaxassis M. Karimov O‘zbekistonda tibbiyot biznesining rivojlanishini o‘rganib, xususiy klinikalar hamda farmatsevtika kompaniyalarining investitsion va ijtimoiy ahamiyatini yoritib bergan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, xususiy sektor innovatsion texnologiyalarni joriy etishda, ish o‘rinlarini yaratishda va aholining tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi [1].

Buyuk Britaniya va Xitoydan bo‘lgan sog‘liqni saqlash iqtisodchilari J. Smit va L. Vang sog‘liqni saqlash tizimida biznesning ijtimoiy roliga alohida e’tibor qaratganlar. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, xususiy sektor nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki ijtimoiy mas’uliyatni amalga oshirish hamda aholi salomatligini yaxshilashda samarali vosita hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda sog‘liqni saqlash sohasida biznesning ahamiyatini chuqur va tizimli o‘rganish maqsadida integratsiyalashgan metodologiya qo‘llanildi. Ushbu metodologiya tadqiqot uchun ilmiy asos yaratdi, tibbiyot sohasida biznes yondashuvining o‘rni va samaradorligini tizimli baholash imkonini berdi, shuningdek, maqolada keltirilgan xulosalarning faktlarga asoslanganligi va aniq dalillar bilan mustahkamlanishini ta’minladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Sog‘liqni saqlash sohasida biznesning ahamiyatini baholash maqsadida turli mamlakatlar, shuningdek, O‘zbekiston misolida ma’lumotlar tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, sog‘liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyati xizmatlar sifatini oshirishga, resurslardan samarali foydalanishga hamda bemorlar qoniqish darajasining ortishiga xizmat qiladi.

Masalan, telemeditsina xizmatlari joriy etilgan mamlakatlarda bemorlarni qabul qilishni kutish vaqti o‘rtacha 30–40 % ga qisqargan, tibbiy xizmat ko‘rsatish tezligi esa 25 % ga oshgan [1]. Bundan tashqari, xususiy klinikalar va startaplarning rivojlanishi moliyaviy barqarorlikni ta’minlab, xususiy sektor daromadlarining o‘rtacha 20–30 % ga oshishiga olib kelgan [2, 3].

O‘zbekistondagi holat tahlili shuni ko‘rsatadiki, davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi samarali hamkorlik biznes yondashuvlarini joriy etish, klinik xizmatlar sifatini yaxshilash hamda iqtisodiy samaradorlikni ta’minlash imkonini bermoqda. Xususan, raqamli xizmatlar va elektron tibbiy kartalar qo‘llanilayotgan klinikalarda tibbiy xizmatlar ko‘rsatish xarajatlari 15 % ga qisqargan, bemorlar qoniqish darajasi esa 18 % ga oshgan [4, 5].

Sog‘liqni saqlash tizimida biznesning ahamiyati quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi:

- Xizmatlar sifatining oshishi – innovatsion xizmatlar va texnologiyalarni joriy etish bemorlar uchun qulaylik yaratadi hamda tibbiy yordam ko‘rsatish jarayonini tezlashtiradi.

- Moliyaviy barqarorlik – biznes-modellar xarajatlarni optimallashtirish va daromadlarni oshirish orqali tizimning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlaydi.

- Resurslarni samarali boshqarish – elektron tizimlar va raqamli platformalar resurslardan oqilona foydalanishga yordam beradi.

- Innovatsion rivojlanish – startaplar va xususiy klinikalar yangi texnologiyalarni joriy etib, sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qiladi.

XULOSA

Tadqiqot jarayonida sog‘liqni saqlash sohasida biznes yondashuvi tibbiy xizmatlar sifatini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish hamda tizimning iqtisodiy samaradorligini ta’minlashda muhim o‘rin tutishi aniqlandi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, telemeditsina xizmatlari, elektron tibbiy kartalar va raqamli platformalar tibbiy xizmatlar ko‘rsatish jarayonini tezlashtirishga, bemorlarni qabul qilishni kutish vaqtini qisqartirishga hamda ularning qoniqish darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Moliyaviy tahlillar samarali biznes-modellarni joriy etish tibbiyot muassasalarining barqaror faoliyatini ta’minlashini, resurslardan oqilona foydalanishga imkon yaratishini va sog‘liqni saqlash tizimining uzoq muddatli barqarorligini mustahkamlashini ko‘rsatadi. O‘zbekiston sharoitida davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik biznes yondashuvlarini tizimli ravishda joriy etish, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish hamda iqtisodiy va ijtimoiy qiymat yaratish imkonini bermoqda.

FOYDALNILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brown H., AQSh. Private Healthcare and Social Impact. Journal of Health Economics, 2019, Vol. 38, pp. 45–60.
2. Ivanov A., Rossiya. Efficiency of Private Sector in Medical Services. Healthcare Management Review, 2020, Vol. 12, pp. 102–115.
3. Karimov M., O‘zbekiston. Development of Medical Business in Uzbekistan. Uzbek Medical Journal, 2021, Vol. 25, pp. 78–90.
4. Smith J., Buyuk Britaniya; Wang L., Xitoy. Social Responsibility of Healthcare Business. International Journal of Health Policy, 2018, Vol. 7, pp. 15–28.

5. World Health Organization. Global Health and Private Sector Engagement. Geneva: WHO, 2020.

6. Porter M.E., Teisberg E.O., AQSh. Redefining Health Care: Creating Value-Based Competition on Results. Harvard Business Review Press, 2006, pp. 210–230